

Södertörns högskola | Interkulturell lärarutbildning mot förskola,
kombinationsutbildningen Utbildningsvetenskap C 15 hp
Vårterminen 2011

Om du lyssnar på mig kanske jag lär mig något!

– En essä om relationers betydelse för barnets
lärande på förskolan

Av: Marie Back
Handledare: Eva Schwarz

Abstract

Title: If you listen to me I might learn something- an essay on the importance of relationships in pre-school

Author: Marie Back VT - 11

Mentor: Eva Schwarz

The purpose of this essay is to explore how educators are supposed to prioritize their work at the preschool so that all children are listened to and the conditions necessary for kids to dare to express their feelings and thoughts are in place. How is the relationship important for the child's learning? How do I become a committed educator who knows how to interpret and prioritize my work so it benefits children's learning? I am developing these questions in two parts in my following text. Firstly I am writing about why it is important that we who work as pedagogues meet the child on the child's own terms. In this part I am discussing security, closeness and distance between child and pedagogue and what that relationship might mean for child development. Then I turn to how to prioritize in order to be the best pedagogue for the benefit of the child's learning. My method is to reflect and question the knowledge I acquired during my work at the preschool. Together with various theories such as related theory, relationship skills and philosopher John Dewey, I have tried to have a discussion. In the text, I use two events from my work that illustrates the problem. With these as a foundation, I am discussing various opposed concept pairs such as control – initiative and their importance to be able to explore my problem of how to interpret the curriculum and prioritize my work. I have come to the conclusion that if we are to meet all people in a democratic and equal way, we ourselves need to some extent adapt to the one we face. The quality of the meeting between teacher and child affects whether the child will dare to express its thoughts and feelings. When teachers assume the child's thoughts and development, we can easily see the curriculum and the child's learning in a holistic perspective. The child finds it easier to learn new things when we as teachers assume the child's own thoughts. The relationship between child and teacher is important for the child's learning. In order to be capable of meeting these goals teachers are required to have an emotional maturity and development and the need to develop throughout life. We educators need to be better able to discuss and raise issues about how we handle our own emotions at work and what skills we need to be able to achieve these objectives. It can help us become a "bubbly enthusiast" who likes to work as a preschool teacher's, and finds the work developing and fun.

Keywords: preschool, closeness - distance, learning relationships, learning, preschools curriculum.

Förord

Jag vill nu efter mina studier på Södertörns högskola med den enorm mängd timmar av reflektion av all min beprövande erfarenhet som jag har med mig i bagaget efter 25 år som barnskötare tacka alla barn, föräldrar och alla de pedagoger jag arbetat med för alla möten som ni har gett mig. Den erfarenheten med många av dessa alla tusentals mötens innebörd har jag ifrågasatt, jämfört, bekräftat, funderat, grubblat och ibland ältat. På pendeltåget, under en promenad och det har hänt att jag vaknat mitt i natten och helt plötsligt har en händelse dykt upp ur mitt minne med ett barn som sedan länge lagrats. Jag inser under studietidens gång att jag äger en enorm mängd erfarenhet som jag nästan aldrig hunnit reflektera över. Nu när jag fått möjlighet till reflektion av min erfarenhet och diskuterat det med de många teorierna jag mött under utbildningen känner jag mig kunskapsrik och är sugen att använda den i framtiden för att utveckla mitt arbete och mig själv. Jag är innerligt tacksam för alla er som stått ut med mitt grubblande och gett mig mod att orka både studera och arbeta samtidigt under dessa tre år.

Jag väljer att skriva min uppsats i essä-form för att reflektera över alla de tankar och den praktiska kunskap jag fått med mig under mina år som barnskötare i förskolan. Vilka är de viktigaste förutsättningarna för att barnet som kommer till förskolan skall våga och kunna uttrycka sina tankar och känslor? Många mål i *Läroplanen för förskolan Lpfö 98 reviderad 2010* påvisar att vi ska arbeta med barns inflytande och att de ska få möjlighet att argumentera och uttrycka sina åsikter och tankar: Förskolan ska sträva efter att varje barn ska utveckla: ”sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation” och ” sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv” (Skolverket 2010:10). Jag kan ibland känna mig otillräcklig för att hinna göra alla mina arbetsuppgifter på bästa sätt. Mina tankar är hur det påverkar barnen? I media och i forskning skrivs mycket om att elever i årskurs 9 inte når godkänt i grundämnena i skolan. Lärandet är i fokus och eleverna måste höja sina resultat. Vi pedagoger på förskolan måste få ökad kunskap för att klara av att uppnå det som den reviderade Läroplanen från 2010 kräver av oss: teknik, naturvetenskap, matematik mm. Det finns verkligen många möjligheter till intressanta lärosituationer för både barn och pedagoger. Men jag känner en oro för att vi glömmer bort det allra viktigaste i min mening för att en människa ska utvecklas och må bra: Att vi möter människor som tycker om oss och bekräftar att vi finns. Ni kanske tycker att den här tanken inte har alls med vetenskap och utveckling att göra

och att det är en självklarhet att alla barn bemöts med det av de vuxna de möter på förskolan/skolan. Men min fråga till er är då: Känner alla barn/ elever så i förskolan/skolan? Hur vet vi det? Vågar alla barn uttrycka det de tänker och känner till pedagogerna/lärare de möter? Hur ska jag som pedagog klara av och prioritera i mitt arbete så jag kan uppnå det målet?

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
FÖRORD	3
1. INLEDNING.....	6
2. MÖTETS BETYDELSE FÖR BARNETS UTVECKLING.	9
Trygghet.....	9
Distans och närhet	11
Beroende eller oberoende?	15
Lydnadsparadigmet är på väg att upplösas.....	20
3. PEDAGOGENS ROLL I BARNETS LÄRANDE	21
Relationskompetens	21
Förskolans arbetssätt påverkar barnets inflytande	22
En rosa himmel till frukost.....	23
Tolkning av läroplanen.....	25
Samhällets krav och John Deweys syn på lärandet.....	25
En genuint lyssnande pedagog gynnar barnets lärande	29
4. SLUTSATS.....	31
REFERENSLISTA.....	33
SAMMANFATTNING	36

1. Inledning.

Det är tisdag och jag har precis haft min lunchrast, det är dags för veckans höjdpunkt! Jag och de fyra äldsta barnen som alla fyllt fem år på den avdelningen där jag arbetar går till skogen helt själva och kvar på förskolan är 14 barn och 2 pedagoger. Innan rasten har jag snabbt fixat i ordning ett rejält lass med smörgåsar och mjölk att dricka till. I ryggsäcken ligger det några gamla halvruutna äpplen sedan förra veckan, tur att det bara är jag som använder den här ryggsäcken. När jag går där på gångvägen som leder oss mot skogen så tänker jag på hur otroligt harmoniska dessa tisdagar är när vi fem går iväg och jag känner verkligen att jag har tid att lyssna på de barnen som är med. Helt plötsligt stannar Ismail¹ och vill in i skogen och hämta en lång pinne han har sett. Vi andra väntar på honom intill dikesgrenen och framför våra fötter ser vi en vacker snäcka som kikar ut ur sitt skal. Solen lyser och värmer oss med sina strålar och vi pratar om allt möjligt när vi fortsätter framåt på gångvägen mot skogen. De andra barnen småspringer och vi är tillsammans utan att barnen måste vara tvungna att hålla varandra i handen, det är bara Sara som vill hålla min hand. När vi har gått i 10 minuter i det ljuvliga vädret är vi framme vid stigen som leder in till den stora nedfallna granen där barnen alltid vill stanna en stund för att klättra. Jag sätter mig intill en hög tall och lutar mig mot trädstammen, den här dagen slår sig Sara ned intill mig. Solen lyser in genom skogens bladverk, jag håller om henne lätt med ena armen och tittar på henne. Utan att säga något sitter vi där en stund och ser på de andra barnen som klättrar och skrattar högt. Jag funderar lite på vad det är hon vill för att Sara är en enormt tävlingsinriktad person som alltid brukar vara först upp i trädet. Vi hör fåglarna kvittra och det hörs ett dovt surrande ifrån motorvägen som utan att vi ser den finns en bit ifrån oss. En stund i stillhet och ro...

När vi suttit där några minuter börjar hon nynna en melodi, hon håller en pinne i handen som hon slår i takt, hon nynnar med enorm inlevelse och jag hör att det är samma melodi som hon upprepar flera gånger. Jag sitter tyst och lyssnar och när hon slutar säger jag ”Vilken vacker sång”. Sara säger ”Jag har gjort den själv, den är till min mamma, jag längtar efter min mamma, varför kommer inte mamma?” Jag svarar: ” Jag förstår att du längtar efter din mamma och jag vet inte när hon kommer men jag tror att din mamma skulle tycka att sången är jättevacker! Ska vi ta med instrument till skogen nästa gång vi går hit så kan vi alla spela till och lära oss din sång?” Sara svarar mig att hon vill det och tisdagen veckan efter spelar och nynnar jag och de andra barnen sången tillsammans med Sara. Sara bor med sin pappa och en yngre bror. Hon har inte träffat sin mamma på över två år. Sociala är inkopplat i båda

---

¹ Alla namn är fingerade.

föräldrarnas liv på olika sätt. Pappan är den enda som hämtar och vad jag vet finns det inga andra vuxna som är involverade i Saras vardagsliv. Sara berättar ofta om att pappa säger att mamma är dum, men hon brukar själv berätta om när mamma och hon för länge sedan var på ett fik och åt bullar.

Förskolan, där jag arbetar och Sara tillbringar sina dagar är en stor förskola med 6 avdelningar. På varje avdelning arbetar tre pedagoger och det är 18 barn mellan 1-5 år. Barnen stannar på samma avdelning under hela sin tid på förskolan, likaså gör pedagogerna om inget speciellt inträffar som gör att de förflyttas eller själva väljer att byta arbete. Hade Sara berättat om sin längtan för någon även om situationen varit en annan? Hon och jag hade en relativt nära relation men påverkade mitt sätt att agera i skogen som gjorde att hon vågade berätta om sina egna innersta tankar? Vad hade hänt om jag varit inriktad på att barnen skulle lära sig något speciellt denna skogsutflykt? Hade jag varit i ”min egen lära ut värld” och talat på om olika trädslags namn och hur de ser ut, hade hon då berättat för mig? Jag har under nästan alla mina år arbetat med barn som har ett annat modersmål än svenska och brunnit för att de ska få med sig ett stort ordförråd på svenska när de slutar förskolan. Det leder till att jag medvetet benämner och sätter ord på det mesta jag ser i omgivningen där vi befinner oss. Ändå är det något som gör att jag lyssnar på hennes sätt att bete sig annorlunda denna dag. Jag gav henne tystnaden och stillheten så hon fick möjligheten att våga berätta. Tanken slår mig att det inte är bara hon genom åren som berättat viktiga saker för mig under trädet. Det har varit barn som berättat om våld i hemmet eller hur en kamrat varit dum. Det är en enorm känsla att ha alla dessa erfarenheter med sig under mina studier till förskollärare på Södertörns högskola och att få ett ord på dem trodde jag aldrig skulle ske. I boken *Vad är praktisk kunskap?* (Bornemark och Svenaeus 2009) upptäcker jag begreppen ”tyst kunskap” eller ”praktisk kunskap”. Jag som inte har en högskoleutbildning kan ha erfarenheter och kunskap som kan vara värdefull att benämna med ord och att bevisa hur denna kunskapsform är avgörande för att olika verksamheter skall fungera känns väldigt positivt för mig.

Fredrik Svenaeus, filosof och föreståndare för Centrum för praktisk kunskap på Södertörns högskola skriver i inledningen till boken om att den praktiska kunskapen är något vi lärt oss under vårt liv som finns där som något självklart och vi behöver inte reflektera över den utan använder den automatiskt. Det kan vara svårt att sätta ord på vad som är praktisk kunskap och att bevisa kunskapsformen som något vetenskapligt (Svenaeus 2009:14–15). Christan Nilsson skriver i ett senare kapitel ur samma bok om den etiska formen av praktisk kunskap som Aristoteles namnger som *fronesis*, en kunskapsform som avgör hur vi löser problemet eller

situationerna på bästa sätt (Nilsson 2009:47–48). Om vi möter en situation där det finns utrymme att handla på olika sätt krävs det fronesis. Jag kan nu få ett ord på den kunskap som jag använder mig av i skogen, fronesis. Min handling var inte som den jag brukade göra när jag gick med barnen till skogen. Jag benämnde inte allt vi såg och jag talade inte med hela barngruppen som jag brukade. Kunskapen kallad fronesis fick mig att inse att det var något Sara ville och jag handlade därefter utan att då reflektera över det.

Jag har under de senaste åren haft en tanke som växt sig starkare och starkare men som jag inte riktigt vågat lyfta till diskussion. Jag har känt att jag inte har haft tillräckligt med teoretisk kunskap och inte litat på att min praktiska kunskap skulle duga som referens. Nu är det dags för mig att våga tydliggöra vad jag menar genom på ett metodiskt sätt reflektera över min egen praktiska kunskap som jag förvaltat under alla dessa yrkesverksamma år som jag arbetat på förskolan. Jag ska ifrågasätta och reflektera över mina egna tankar, känslor och varför jag agerar som jag gör och diskutera litteraturen och den vetenskapliga kunskap som jag fått med mig under utbildningen. Jag måste våga vara ärlig mot mig själv och hoppas att dessa sätt kommer att leda till en bättre förståelse av mitt dilemma som gör att jag får ny kunskap som jag kan ta med mig i mitt arbete som förskollärare i framtiden och kunna bidra till ett vetenskapligt samtal. Mitt dilemma som har gnagt under ytan i många år är: Hur ska jag som pedagog prioritera i mitt arbete så att alla barn blir sedda och lyssnade på? Hur viktigt för barnets lärande är det att de vågar uttrycka sina tankar och känslor? Syftet med min text är att bidra till forskningen om hur viktig tryggheten och närheten är för barnet och att öppna upp för en vetenskaplig diskussion om relationens betydelse för barnets lärande på förskolan. Jag vill väcka tankar och undersöka hur jag ska kunna bli just den pedagogen som kan arbeta efter läroplanen så det blir till ”barnens bästa”. Jag ska utveckla dessa frågor i två delar i min text. Först ska jag skriva om varför det är viktigt att vi pedagoger möter barnet på sina egna villkor. I den delen kommer jag diskutera tryggheten, närhetens och distansen mellan barnet och pedagogen och vad den relationen kan betyda för barnets utveckling. I del två kommer jag ta upp hur jag ska prioritera för att kunna vara den bästa pedagogen för att gynna barnets lärande. Jag vill att vi som arbetar med barnen på allvar börjar fundera över hur barnen känner och påverkas beroende på vad vi pedagoger gör eller inte gör. Kan mitt sätt att tolka läroplanen göra att jag har svårigheter att veta hur jag ska prioritera mina arbetsuppgifter? Jag kommer diskutera olika begrepps betydelse som t.ex. pedagogens ”kontroll” och barnets ”initiativ” och hur de kan påverka hur jag tolkar läroplanen. I slutet kommer jag att diskutera om varför det är viktigt för barnets lärande att de får möjligheter att uttrycka sina tankar. Vi behöver lyssna på barnen för att veta var de befinner sig i sin utveckling för att kunna arbeta i

ett helhetsperspektiv. Med det menar jag att barnets olika sätt att utvecklas påverkar varandra. Jag tror att barnet har en enorm kompetens att tänka själv men behöver oss pedagoger för att utvecklas optimalt och då krävs det att vi som pedagoger får det förtroendet att dela barnets tankar. Hur vi lyckas med det är det som jag till slut vill försöka sammanfatta i denna essä.

2. Mötets betydelse för barnets utveckling.

Trygghet

På förskolan där jag arbetar har vi bestämt att det är viktigt för barnen och föräldrarnas trygghet att i största möjliga mån ha samma ansvarspedagoger under hela sin tid på förskolan. Jag har efter mina 25 år i yrket som barnskötare på förskolan själv haft olika slags relationer med barn och mött många pedagoger som har haft olika sätt att bemöta barn. Min erfarenhet efter dessa år har gjort att jag känt att det varit viktigt att bygga upp en trygg tillvaro för barnet och att det gynnar barnets språkutveckling och lärande i alla utvecklingsområden. Vi har också starkt fokus på vad barnen ska ha möjlighet att lära sig och vilket arbetsätt och förhållningsätt vi pedagoger ska ha för att uppnå målen i läroplanen. Vi vill att alla barn ska få möjlighet att utvecklas i så många utvecklingsområden som möjligt som t.ex. matematik, naturvetenskap, språk, motorik mm. Vi planerar ”efter barnens behov och intressen”, säger vi. Men vad är det ett barn behöver för att bli nyfiken på världen omkring sig och bli motiverande att undersöka mera som leder till lärande? Vilken betydelse har tryggheten och de relationer som barnet har på förskolan med pedagogerna i den frågan? Frågan, som jag kommer att utveckla i följande avsnitt är om alla barn behöver samma förutsättningar när det gäller trygghet eller nära kontakt med en pedagog eller om det inte kan snarare vara så att de tysta och lite blygare barnen behöver en större trygghet för att våga uttrycka sina tankar och våga pröva nya saker. Bör vi pedagoger behandla alla barn rättvist eller är det rättvist att behandla barnen olika? Själv känner jag trygghet när jag har människor omkring mig som jag kan lita på och att jag får utvecklas i den takt som jag gör att jag inser att jag har möjlighet att klara av det som förväntas av mig. Livet ska vara i balans med stillhet, utmaning och glädje. Självklart behöver jag bli bekräftad som person och känna mig älskad. Jag tänker på hur jag själv upplever situationen när jag ska åka utomlands och måste prata engelska. Bara tanken gör att ångesten kommer krypande och klumpen i halsen börjar växa. Prestationsångest eftersom min engelska är nästan obefintlig och bland människor som jag inte känner och inte vet hur de ska behandla mig, otryggheten kommer krypande. Men tillsammans med min nära vän kan jag våga tala engelska även om den är mindre bra. Tryggheten och relation emellan oss gör så att jag vågar blotta det som jag inte kan och vågar försöka och t.o.m. tycka att det är roligt att tala

engelska. Vad är det som gör att jag i mötet med vissa människor upplever denna trygghet direkt och med andra människor erfar den motsatta känslan som osäkerhet? Första dagen på min lärarutbildning på Södertörns högskola får vi i grupper enas om ett ord som präglar vårt arbete. "Mötet" blir min grupps ord som sedan blir det ord som jag tar med mig under hela utbildningen. Hur många möten har jag deltagit i under dessa år? Hur viktiga är dessa möten egentligen? För mig betyder ett möte med en annan människa en början på en kontakt och hur jag betar mig i mötet beror mycket på hur den jag möter reagerar och förmedlar till mig med kroppsspråk, ord, mimik mm. Min egen trygghet påverkar hur jag känner för den jag har framför mig och jag tror att det är något vi människor behöver hela livet och är inget som "växer bort".

Författaren och filmregissören Kay Pollaks ord om "mötet" har etsat fast sig i mitt inre. Han skriver i sin bok *Att välja glädje en bok om att få ett bättre liv* (Pollak 2001) om att de människor vi möter kan påverka hur vi tänker till viss del och därmed också våra känslor. Människan framför oss ger oss en tanke som antingen är positiv eller negativ, beroende på att personen framför mig kanske påminner mig om mina egna negativa/positiva reflektioner om mig själv sedan tidigare. Varje fundering om en annan människa sänder ett budskap till mig själv om hur jag uppfattar mig själv och mina känslor. Han skriver om tankarnas kraft är enormt starka och att vi inte kan förändra andra människor utan bara förändra våra egna tankar. Pollak skriver: "I varje möte med en annan människa kan jag få reda på något om mig själv." (Pollak 2001:33). Jag har haft dessa reflektioner med mig i många år i livet. Ibland har jag mött människor som utan att de egentligen har gjort mig något illa, irriterar mig enormt. Då har det hänt att jag återgått till hans ord och faktiskt kunnat se en sida hos personen mitt emot mig som jag inte gillar hos mig själv. Om jag t.ex. möter ett barn som är väldigt arg på förskolan och själv har upplevt att ilska är en känsla som inte är accepterad kan det väcka känslor inom mig som gör att jag har svårt att hantera mina egna känslor i mötet med barnet. Då kanske jag försöker få barnet att sluta vara arg genom att förmedla att ilska är en sämre känsla än att vara glad, istället för att ta reda på varför barnet är argt. Orkar jag det som pedagog? Tänk om jag möter känslor med obehag som påminner om sidor i mitt inre som jag stoppat undan och förträngt? Kan de tankarna och känslorna påverka hur jag behandlar den jag möter? Jag känner verkligen att vi måste börja tala om hur vi använder våra egna känslor i arbetet med barnen. Hur påverkar den historia som varje pedagog har med sig i bagaget hur de bemöter barnet?

Distans och närhet

Jan- Olav Henriksen och Arne Vetlesen menar i boken *Etik i arbete med människor* att det är viktigt att kunna känna sina egna känslor och använda oss av de förutsättningar vi har i vårt arbete för att vi ska kunna vara nära de människor som vi möter (Henriksen, Vetlesen 2001:19). Författarna fortsätter att skriva att vi som arbetar med människor blir involverade i de människors liv som vi möter. Etiken handlar precis om att förstå vad som händer i relationen i situationen med den som vi möter. Vi behöver en balans mellan distans och närhet för att närheten ska kunna fungera. De menar att vi ska reflektera över hur nära en människa känslomässigt vi bör befinna oss utan att det påverkar oss själva negativt. Viktigt är att vi har olika sätt att se på situationen och kan ställa oss en bit ifrån ibland och se situationen från ett annat håll för att göra de rätta handlingarna (Henriksen, Vetlesen 2001:19). De menar också att vi behöver andra människors omsorg och vi klarar oss inte själva. Beroendet av andra kan göra oss sårbara om vi inte blir bekräftade eller att den vi är beroende av inte ser oss. Vi behöver det för att överleva. Men vad behöver vi för ett liv fyllt av värdighet? Om man som människa upplever att man blivit för beroende kan värdigheten bli till en känsla av vanmakt, att man inte längre har inflytande på det som sker. Författarna skriver också om att vi som lever inom den västerländska kulturen strävar oftast efter att beroendet kan vi frigöra oss ifrån som vuxna och att det leder till frihet och att banden med de människor man haft tidigare kan vara något som förstör vår frihet. Inom det västerländska samhället önskar människan att arbeta och försörja sig själv. Konkurrensen ökar i samhället och alla behöver tänka på sig själva för att uppnå sina mål. Man förväntas att kunna tala om varför man som privatperson gör sina val (Henriksen, Vetlesen 2001:23–29).

När jag läser om det som författarna ovan skriver om den västerländska kulturen börjar jag fundera över hur det är om jag ser det från en annan kulturell bakgrund? Fungerar sättet att se på frihet som något som man bör befrias ifrån eller är beroendet en form av trygghet som man absolut inte vill bli av med? Jag tänker på en av mina kollegor som jag arbetat med tidigare som hade en annan kulturell bakgrund än den västerländska. När hennes son tog studenten var det 20- tal vänner och släktingar som hjälpte till med att ordna festen. Självt hade jag min egen familj som hjälpte till. Jag upplever att hon har många fler människor än vad jag har som kan hjälpa till om hon behöver stöd. När jag tänker på barnen som växer upp och ser hur vuxna hjälper varandra så bör det vara betydelsefullt för dem. De vuxna förmedlar till barnet att man bör hjälpa varandra. Men det förmedlar också ett krav att det är något som man ska göra själv i framtiden, vad händer om man inte vill? Det oberoende sättet i den frågan är att

man inte har så många som hjälper en vid en fest men man har inte heller krav på att hjälpa andra. Vilka moraliska plikter vi styrs av och vad vi menar med trygghet, självständighet, frihet, beroende och oberoende är nog väldigt olika beroende på vilken kultur vi har med oss i bagaget. Det här är något som det inte skrivs direkt mycket om i den litteratur jag mött under min utbildning. Men i boken *Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer* av Hans Lorentz och Bosse Bergstedt (2006) har reflektionen om hur pedagogiken bör vara präglad hjälpt mig mycket att kunna se på situationer från olika perspektiv under min utbildning. Författarna diskuterar begreppet interkulturalitet. ”Inter” betyder processen i själva interaktionen mellan två personer med olika kulturer som möts i en kommunikation som är ömsesidig. Självt ordet interkulturalitet betyder att det sker ett ömsesidigt möte mellan minst två personer som på ett aktivt sätt försöker förstå och lära sig av varandra och att det i en relation - rörelse utvecklar ett gemensamt forum för lärande, förändring och påverkan (Lorentz, Bergstedt 2006:16–17). Min bild för begreppet interkulturalitet är om jag skulle blanda gult och blått så kan jag få fram olika nyanser av grönt i mötet, där båda parter självklart behåller sitt eget skimmer av sin grundfärg. Jag kan fortsätta att blanda färgerna i oändlighet om jag skulle önska. Vilken nyans av grön som är den ”rätta” finns det inget svar på. Resultatet beror på vilka grundfärger man använder och hur mycket man tar av varje färg och vad man själv önskar för resultat. Jag menar att för att möta barnet på ett sätt som gynnar barnets lärande behöver barnet få uttrycka sina egna tankar och åsikter. Varje barn har olika hem/familjer och därmed olika kulturer som har påverkat vilka de är när de kommer till förskolan. Vi pedagoger behöver då kunna möta varje barn med sin alldeles egen nyans i färgpaletten och vara beredda på att förändra undervisningen och oss själva tillsammans med barnen. Varje relation/möte får en egen nyans av regnbågens alla färger. Det här är inte enkelt, nyanserna och människorna är många och vi har ansvaret som har det som profession för att mötet ska fungera på ett gynnsamt sätt för barnets lärande. Så nästa gång du möter en annan människa fundera vilken gemensam nyans ni får i mötet.

Jag funderar hur vi pedagoger reagerar på om vi blir hembjudna till något barn av deras föräldrar på middag. På den förskolan där jag arbetar säger vi för det mesta nej, för det är en oskriven regel att inte vara så privat att gå hem till några föräldrar. Jag har den uppfattningen att de flesta som är styrda av den västerländska kulturen vill inte blanda ihop arbetet och privatlivet. Jag kan se hur vissa föräldrar med en annan kulturell bakgrund faktiskt tar illa upp vid ett nej. Är vi för fixerade vid att hålla distans för att uppleva frihet och självständighet eller vågar vi inte erkänna att vi är beroende av andra? Detsamma kan jag uppleva med de pedagogerna med mycket distans till barnen, behandlar de sina barnbarn likadant som de gör

med barnen på förskolan? Hur ska barnet som är 1-2 år på förskolan förstå att det är skillnad? Om jag var uppvuxen i en kultur som inte har den västerländska normen med friheten som ideal skulle jag ha lättare att våga vara närmare de människor jag möter? Som förskollärare är det viktigt att behålla en gräns mellan arbetsliv och privatliv för att kunna ha en distans och kunna se saker från olika perspektiv. Men jag tror att det är lika betydelsefullt att reflektera över att det inte är säkert att alla människor har samma syn på det som jag själv.

Om vi tar in ett närhetsetiskt perspektiv, så har vi människor ett val i varje möte med en annan människa som gör att vi måste välja hur vi ska förhålla oss i situationen och om vårt val av handling i situationen ska vara god eller ond (Henriksen, Vetlesen 2001:207–221). Vårt val i situationen ger oss det moraliska ansvaret i mötet som jag också kan välja att låta bli att ta ansvar för. De fortsätter att skriva om den balansgången som kan uppstå som ett problem med ett avgörande av vad som är för mycket ansvar över den man möter och att det kan leda till att individens frihet berövas. Det kan vara svårt att veta vad som är den bästa handlingen från vår sida utifrån personens eget bästa. Men Henriksen och Vetlesen menar att det är barnet vi möter som ska bestämma det och att det krävs diskussioner med arbetslaget, empati och praktisk insikt för att tolka dem man möter så bra som möjligt. De skriver också om filosofen Emmanuel Lévinas, som är kallad ansiktets filosof och som argumenterar att det är från ansiktet hos den personen som vi möter som det moraliska kravet kommer ifrån. I ansiktet kan man se personens känslor och önsknings i uttrycket och det förmedlar kunskap till oss vad den andre vill utan personen måste använda orden enbart (Henriksen, Vetlesen 2001:209 – 215). Det var precis det som jag gjorde i skogen när jag mötte Saras ansikte och hennes uttryck, mimik och kommunikation och jag kände hennes önskan, utan att då vara direkt medveten om det. Jag handlade efter hennes behov och här styrdes alltså min handling efter vad hennes ansikte uttryckte. Henriksen och Vetlesen skriver också om makten i ansvaret i mötet och att i närhetsetiken är strävan att göra den svagare i mötet starkare och att det är viktigt att den som har makten i situationen är medveten om det (Henriksen, Vetlesen 2001:216–221).

Jag tänker på Sara och händelsen i skogen och inser att jag kan se på mina egna handlingar utifrån ett etiskt perspektiv. Jag känner också det ansvar som ligger i det att jag också valde att låta henne få möjlighet och tid att tala med mig. Hon lämnar ut sina känslor till mig och jag måste då också värna om dem på ett respektfullt sätt genom t.ex. att fråga henne om hon vill att de andra ska få veta om vad sången handlar om.

I boken *Skolledarens etik Om närhet och distans i arbetet med människor* menar Bo Thörn att ett etiskt perspektiv kan hjälpa oss i arbetet att behålla den viktiga distansen och kunna se situationer på olika synsätt. Han skriver också att ingen etisk teori kan leva upp till förmågan att lösa alla problem och han betonar vikten med en nära öppenhet mot de människor vi möter för att kunna förstå deras situation (Thörn 2004:73). Thörn fortsätter att skriva om att för vi ska kunna använda oss av distansen krävs att vi först kan förstå hur den vi möter ser på sin situation och har den närhet som gör att vi förstår personen framför oss (Thörn 2004:73). Det finns mycket av det här i samspelet mellan människor. Det är en balansgång mellan den svåra balansen mellan distans och närhet. Vissa barn har det lite tufft hemma och kan ha större behov av kroppskontakt och behöver bli bekräftade mer än andra barn. Det finns så mycket vilja inom mig som vill hjälpa dessa barn att få en bättre start i livet och det finns säkert pedagoger som jag mött som tycker att jag ger för mycket av mig själv och mina känslor till de barn som behöver det. Ibland har jag hört från vissa kollegor att man inte ska bygga för nära relationer med barnen. Jag har sett hur de undviker nära kontakt med barnen, håller en distans genom att t.ex. inte ha så mycket kroppskontakt, ögonkontakt, ropa på barnen som en grupp istället för att benämna barnets eget namn. Ett annat sätt är att undvika att vara tillsammans med barnen är att hellre tala med en kollega eller göra praktiska sysslor som att t.ex. städa, duka eller sortera papper mm.

Det här skriver läraren Pirjo Repo om i *Kärleksfullhet: en dygd i läraryrket?* Hon har ibland känt att det kunde varit lättare för henne i arbetet om hon hade mer distans till föräldrarna och eleverna i skolan där hon arbetar som lärare. Några av hennes arbetskamrater har varnat henne för att ha för nära relationer med eleverna i hennes klass för att skydda henne (Repo 2009:294). När jag läser hennes text blir jag inte förvånad och förstår vad hon menar och jag har känt likadant även om ingen direkt har sagt det till mig. Jag kan också förstå att det kan vara olika hur man ser på sitt arbete och hur engagerad man väljer att vara och att det kan variera beroende på hur man mår själv som person och vilka krav miljön kräver av en i arbetet.

Repo skriver också att hon vill ha nära kärleksfulla relationer mellan sig och eleverna och att det gör att hon får uppleva elevernas alla känslolägen som t.ex. glädje men även sorg och besvikelse. Hon beskriver bandet mellan sig och eleverna med ett så vackert uttryck som jag måste citera ”tysta möten”. Hon bekräftar sina elever med små positiva tecken som kan vara en blick eller ett leende där de möts (Repo 2009:296). Jag tror att det är första gången jag ser hur någon så tydligt vågar berätta om sin kärlek till barnen. Jag känner igen mig i det hon skriver och tycker att hon är modig som vågar sticka ut hakan för kärlekens skull. Varför

känns det som hon skriver om så modigt? Det kan bli svårt för någon annan lärare att gå in i klassen och ha en liknande undervisning som Repo skriver att hon har med sina elever. Men hur ska man klara det som lärare om man inte vill ha innerliga relationer med eleverna? Jag tror inte att vi pedagoger eller lärare kan bedriva en undervisning som är likadan, utan att vi måste hitta vårt eget sätt att uppnå målen i arbetet. Men vi borde diskutera vad vi är bra på och lära oss av varandra istället för att tro att vi måste kunna allt.

Beroende eller oberoende?

Men hur hittar man en balans mellan beroende och oberoende? Vi måste när vi möter en människa respektera dess autonomi, människans eget sätt att känna vad som är rätt i sitt liv. Självbestämmandet är för många med modern livssyn ett ideal och målet är att människan ska bli självständigt. Men författarna fortsätter också att skriva om att vi inte är helt oberoende av andra trots att vi ibland inbillar oss det. Om vi inte själva vågar erkänna vår sårbarhet och beroende kommer vi ha svårt att se det hos människan vi möter och svårigheter att ta emot deras behov av omsorg. För att kunna leva oss in i andras behov av omsorg bör vi alltså våga erkänna våra egen (Henriksen, Vetlesen 2001: 30-34). För att reflektera över min yrkesroll som jag ska göra i den här formen av uppsats upptäcker jag att mitt fokus i skrivandet ligger på tryggheten och beroendet. Jag vill självklart att alla barn ska växa upp till starka, fria individer som själva bestämmer och har självförtroende att styra över sitt eget liv i framtiden. Men det är för mig en sådan självklarhet som jag bara tar för given. Det är så nyttigt att bli medveten om de normer som sitter i ryggmärgen och som man knappt tänker på att man har. Men min oro som tillhör mitt dilemma är att jag känner att vi inte får glömma bort det viktigaste för människans existens i min mening som är att alla behöver kärlek och bekräftelse av människor vi möter för att må bra och kunna utvecklas.

Den här diskussionen om barnens situation i samhället har diskuterats av många genom åren. Jean- Jacques Rousseau var en romantisk filosof som levde på 1700 talet. Han synsätt på barn var att alla barn föds fria och bör få vara barn och utvecklas i sin egen naturliga takt. Han såg människan som god av naturen men att det var samhället som styrde och tvingade människan som Fredriksson skriver, ”i kedjor” (Fredriksson 2009:94–103). Det var modigt att våga gå ut med den inställningen på 1700 talet när religionen hade så stor inverkan på människan. Men när jag ser på hur vi idag vill att barnen ska få utvecklas från där de själva är i sin utveckling och kunna vara med och påverka sitt eget lärande så skulle nog den gamle filosofen börja

småle i sin grav. Jag håller med Rousseau om att barnen föds fria och bör få utvecklas i största tänkbara frihet. Med det menar jag att barnen bör i största möjliga mån få utvecklas i sin egen takt och odla sina egna intressen. Men här är ett dilemma, för att samhället ställer stora krav på människans kompetens. Redan på förskolan bör barnet anpassa sig efter verksamheten. Ta t.ex. ett barn som är fem år och inte vill eller vågar tala på en samling med många barn. När vi märker att barnet inte klarar den anpassning som verksamheten kräver försöker vi i största möjliga mån ordna så det sker. Här återkommer mitt dilemma. Hur fria och hur mycket inflytande ska barnen få på förskolan? Därför håller jag egentligen med Rousseau men inser att det är omöjligt att låta barnen helt naturligt leva i frihet utan att påverkas av samhället runt omkring. Men hur fria och hur mycket visar barnen mig som pedagog vilka de egentligen är? Kan mitt sätt gentemot barnet påverka relationen och därmed också vad barnet vågar uttrycka? Ansvar på hur jag möter barnet växer, jag kan inte skylla ifrån mig och sucka över vad det är jobbigt när ett barn bråkar eller betar sig på ett sätt som jag som pedagog ser som krävande uppreparande gånger. Jag menar att vi måste se uppfostran som en viktig del i barnets lärande och att de lär sig saker när de lär sig umgås med andra. Det kan inte bara vara föräldrarnas ansvar när t.ex. ett barn vistas på förskolan mellan kl. 7.00 – 17.30 när barnets största vakna tid tillbringas hos oss. Jag kommer återkomma till vad jag menar med begreppet ”uppfostran” senare i texten i avsnittet om lydnadsparadigmet.

Jag vill hävda att jag tror att vi på förskolan måste börja tänka i andra banor till viss del. Förskolan är nu en egen skolform och barnen är hos oss för att lära sig och utvecklas. Barnen är inte bara där för att föräldrarna ska kunna gå till sitt arbete som från början var meningen med verksamheten när ”dagis” startades. Men hur ska barnet utvecklas optimalt om det inte vågar vara sig själv? Jag menar att barnet visar vem de verkligen är när de uttrycker alla sina tankar och sina känslor. Jag skulle inte klara av det om jag inte kände mig trygg och mådde bra och det är mig ett viktigt mål för barnets lärande att arbeta med som står i läroplanen: ”Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin identitet och känner sig trygg i den” (Skolverket 2010:9). Jag reflekterar över hur olika behovet av närhet har varit för barnen som jag mött under dessa 25 år som jag arbetat på förskolan. Vissa barn har börjat på förskolan och inskolningen flyter på som det vore hur lätt som helst för barnet att fungera och trivas på förskolan. De är glada när föräldrarna lämnar dem på morgonen och verkar fungera med alla vuxna utan att visa några negativa känslor och kommer det en vikarie så fungerar det då också. Ett annat barn kan behöva en längre inskolning och är ledsen när föräldrarna går under flera månader och det kan ta år innan barnet går med på att en personal från en annan avdelning hjälper barnet. Jag har genom åren funderat på varför det är så olika, därför är det

intressant för mig att utveckla mina tankar om vilken betydelse de relationer barnet har med sina föräldrar som de byggt upp innan de kommer till oss på förskolan.

I boken *Anknytningsteori Betydelsen av nära känslomässiga relationer* (Broberg, Granqvist, Ivarsson och Risholm Mothander 2006) skriver författarna om barnpsykiatern och barnpsykoanalytikern John Bowlby och psykologen Mary Ainsworths sätt att se på ”anknytning” och vad de kommit fram till i sin forskning. När barnet har knutit an en person, som till en början oftast är föräldrarna, är det den personen som barnet söker tröst och trygghet hos när det börjar kännas hotfullt och barnet känner sig osäker eller ledsen. De menar att alla nära relationer inte behöver betyda att barnet har knutit an utan det krävs att det är en person som barnet har haft kontakt med längre tid, att relationen har en meningsfullhet, personen ej går att byta ut och att båda vill vara varandra nära och påverkas negativt vid separation (Broberg, Granqvist, Ivarsson och Risholm Mothander 2008:55–56). Författarna argumenterar för att anknytningspersonen sätt att bemöta barnets behov av omsorg påverkar hur barnet i framtiden ska göra för att hantera sin frustration, rädsla eller kontakt med andra människor. De fortsätter att skriva att om barnet t.ex. får en undvikande anknytning med sina föräldrar då föräldern inte svarar positivt och tillfredsställer deras behov av tröst och trygghet genom att t.ex. nonchalera och inte ta barnets behov på allvar när det är ledset, då bygger barnet upp en otrygg ”inre arbetsmodell” som gör att det bygger upp ett eget sätt att veta hur det ska reagera nästa gång. Barnet lär sig att det är meningslöst att visa sina känslor eftersom de blir avvisade av anknytningspersonen och blir rädda att det ska ske igen. De håller känslorna inom sig (Broberg, Granqvist, Ivarsson och Risholm Mothander 2006: 189-190). Vi på förskolan kan inte veta eller påverka hur barnet byggt upp sin anknytning med föräldrarna innan de kommer till oss, men barnet står där med sin historia som det har med sig av de erfarenheter de har fått i livet. Vårt arbete är att möta dem på bästa sätt. Ska barnet med otrygg anknytning våga visa sina känslor och uttrycka sina tankar så tror jag att det måste bemötas med pedagoger som orkar ha en nära relation med barnet. Då kanske det är viktigt för barnets utveckling att det får knyta an till en pedagog på förskolan för att bygga upp en trygg ny ”inre arbetsmodell”. Annars kanske det barnet ser ut att anpassa sig, är aldrig ledsen eller arg och vi pedagoger tycker att det är ett barn som fungerar bra på förskolan. Lite provocerande, tycker jag för oss inom förskolan och för föräldrar som ska ut och arbeta så skriver författarna att den mest kritiska åldern för ett barn att separera från sina första anknytningspersoner är just när barnet lär sig krypa, gå och börjar tala, som det oftast gör under det andra året i sitt liv då barnet tränar på att våga lämna den trygga vuxna genom att gå iväg. Barnet tränar sig för att lära sig hantera sina känslor och behöver mycket hjälp av

anknytningspersonen för att börja lära sig det (Broberg, Granqvist, Ivarsson och Risholm Mothander 2006: 177). Jag tycker den här tanken är provocerande men nyttig. Det flesta barnen som jag mött under mina yrkesår har börjat på förskolan när de varit mellan 1-2 år och klarat det utifrån mina ögon sett oftast mycket bra. När jag skriver ”mycket bra” menar jag att barnen inte varit mycket ledsna och anpassat sig till verksamheten. Men vad som utspelar sig inuti barnets känsloliv som det inte visar kan jag aldrig veta. Jag som arbetar på förskolan tycker och vill att förskolan ska vara en verksamhet som tar hänsyn till alla barns olika utveckling och det ingår i mina arbetsuppgifter att leva upp till det. Men om jag fokuserar på vad barnen ska lära sig när det gäller t.ex. matematik, språk, motorik och lägger mindre tid på hur barnet utvecklas känslomässigt hur bidrar jag då till barnets utveckling i framtiden?

Bowlby och Ainsworth tyckte båda att anknytningen är något nödvändigt för hela människans utveckling under hela livet och att man inte ska växa ifrån den (Broberg, Granqvist, Ivarsson och Risholm Mothander 2006: 59). Men de menar också att anknytningen utvecklas och förändras genom livet och kanske inte aktiveras mindre i t.ex. skolåldern men att det kanske är mobbing och utanförskap som är orosmoment och hot för barnet. Barnen klarar mycket själva och det kan vara lätt som vuxen och förälder att tro att barnet inte behöver anknytningen längre (Broberg, Granqvist, Ivarsson och Risholm Mothander 2006:238). Det som författarna skriver om vad Bowlby och Ainsworths forskning belyser är ett perspektiv, där barnet och människan har ett behov av andra människor. Men det som är mest intressant är pedagogens roll som pedagog och betydelsen och kunskapen om de ”inre arbetsmodeller” som barnen kommer med till förskolan som jag skrev om tidigare. Om ett barn t.ex. har ett starkt behov av att vara nära en pedagog under en tid och har svårt att acceptera andra vuxna så är det bra om förskolepedagoger tar barnets sätt att visa vad det behöver på allvar och inte ser det som ett problem som vi snabbt vill ändra på. Det är självklart viktigt att se till att barnet inte bara blir beroende av en pedagog och ansvaret på den pedagogen som barnet ev. knutit an till är att introducera att det finns flera vuxna som barnet kan lita på. För det är inte roligt för barnet om den pedagogen är sjuk och det inte finns flera vuxna som barnet kan känna sig trygg med. Barnen som vi möter på förskolan har olika erfarenheter av anknytning och relationer när de kommer till oss. Flertalet barn har nog bra förutsättningar hemma för att utveckla ett positivt sätt att se på sig själv. Men det finns en del barn som saknar dessa förutsättningar till viss del. Tänk vad otroligt viktiga vi kan vara då! Kanske de relationer de får med oss pedagoger på förskolan kan vara betydelsefullt för hur deras liv ska utvecklas.

De barn som ofta är inblandade i konflikter och är lite besvärliga för oss pedagoger genom protester, skrik mm., diskuterar vi ofta hur vi ska bemöta för att de ska anpassa sig och fungera bättre. Vi kan inte ha 18 barn som inte lyssnar och bara gör som de vill, det menar jag inte, men om vi vill att barnen ska våga uttrycka sina tankar och känslor så måste vi fundera över vårt sätt att se på hur barnen uttrycker sig. På förskolan finns lugna anpassade barn men vi har fått ett stort antal barn som uttrycker tydligt vad de vill, det som många av våra dokument vill, men vill vi det? Relationen från subjekt – objekt till att barn och vuxna är mera jämställda subjekt - subjekt börjar visa resultat. Jag menar att våra relationer mellan vuxen – barn har blivit mera jämlika nu när barnen vågar säga till oss om det t.ex. är något som de tycker annorlunda. Det kan innebära att vi får barn som inte alltid tycker som oss pedagoger och ifrågasätter det vi gör och tycker. Verksamheten ska planeras efter barnens utveckling och intresse och barnen har rätt till att ha inflytande. Det är ett betydligt annorlunda arbetsätt än det som många arbetade efter under 80 talet, där pedagogerna planerade hela verksamheten själva efter vad de ville att barnen skulle lära sig. Vi vuxna börjar också ha en annan barnsyn än tidigare och ser på barnet som en kompetent människa som har kunskap istället för så som många tidigare sett barnet som ett tomt skal som ska läras upp av oss vuxna. Vi borde vara enormt glada! Men jag tror att många av oss som arbetar i förskola/skola är oförberedda på att den utvecklingen kräver ett annat förhållningssätt till barnen och till mig själv. Vi måste se oss själva som en viktig resurs, med ett känsloliv som vi använder i vårt arbete.

Lydnadsparadigmet är på väg att upplösas

Familjeterapeuten och läraren Jesper Juul och Helle Jensen skriver i boken *Relationskompetens i pedagogernas värld* (2010) att ord som man kan förknippa med barnuppfostran i många generationer tillbaks är ”anpassning” och ”lydnad”. Det var föräldrarnas och skolans uppgift att se till att barnen förberedes inför vuxenlivet och formades till de kulturella, sociala varelser som skulle passa in i det auktoritära samhälle som präglade skolan, familjen och arbetsplatserna. De vuxna kring barnet fokuserade på hur barnet skulle bli eller hur de tyckte barnet skulle vara, det var inte många tankar om vem det lilla barnet egentligen var. I många generationer har lydnaden varit ett ideal, lyder barnet den vuxne har man lyckats med uppfostran. De fortsätter att skriva om att nu ska alltså lydnadens paradigms upplösas eftersom vi har fått ny kunskap om hur barnet utvecklas och ersättas med ett samarbete där både barn och vuxna är subjekt. De senaste två generationerna har det hänt mycket, skriver författarna men om vi som pedagoger känner oss otillräckliga och känner oss osäkra är det lätt att det gamla lydnadsparadigmet utlöses igen (Juul, Jensen 2010: 32-46).

Författarnas redogörelse om den nya kunskapssynen för barns utveckling gör det lättare att förstå vad de menar. Ett nytt paradigmskifte är på väg med den nya moderna spädbarns och relationsforskningen som sakta förändrar hela den traditionella utvecklingspsykologin som tidigare menade att barnet skulle formas, det tomma utrymmet inuti barnet skulle fyllas av de vuxna (Juul, Jensen 2010:20). Senare i boken skriver de att de sista 20 åren har en relations och spädbarns forskning skett som visat på att barnen har tre kompetenser som är nyupptäckta och finns redan vid födelsen. 1. Barn är sociala redan vid födelsen. 2. Alla reaktioner som barnet förmedlar är meningsfulla. 3. Barn kan vara ansvarstagande och ta ett eget personligt ansvar tidigt och kan utveckla det snabbt under tiden på förskolan (Juul, Jensen 2010:119–120). De fortsätter också att skriva att spädbarns och relationsforskningen har visat att barn utvecklas bäst genom att ha en relation med en vuxne som subjekt – subjekt. Barnet bör alltså ha en relation med den vuxne där barnet känner delaktighet, känner att det kan vara med och bygga upp relationen och att den vuxne ser barnet som en egen självständig individ (Juul, Jensen 2010:119–120).

Men om nu lydnadsparadigmet upplöses, hur ska man kunna ha en fungerande verksamhet i förskola/skola om barnen inte lyder? Själv började jag första klass 1971 och jag kan inte förnimma många tillfällen när något av barnen i klassen kom med egna förslag eller protesterade mot något som läraren sa eller gjorde. Det finns många av mig i denna ringa

ålder som arbetar på förskolan/skolan idag och det är en läroprocess att våga arbeta med oss själva och tänka på att det är sunt när barnen deltar, opponerar sig och vill bidra till den verksamhet som de befinner sig i. Vi själva levde i princip självutplånade i vårt förhållande till skolan och lärarens auktoritet på den tiden. Jag kan också känna igen att när jag själv är stressad möter jag barnen med ett annat sätt än det jag själv egentligen vill. Det kan vara så att jag höjer rösten för att de ska lyssna. Känslan av misslyckande i min relation till barnen när de inte respekterar när jag talar till dem, gör att jag tyvärr måste erkänna att det händer att jag känner av det gamla förlegade lydnadsparadigmet. Jag ser framför mig hur jag för några veckor sedan hade en grupp med 19 femåringar i en gymnastiksal och de var många som skrek allt vad de kunde av lycka i springlekarna. Ljudvolymen var enorm och inte bra varken för barnen eller för mig. Jag hade talat till dem innan men helt utan verkan. Kände mig som en värdelös pedagog i den situationen och har dock aldrig reflekterat kring dessa frågor under mina år som barnskötare, visst har jag reflekterat kring barnens utveckling och mitt sätt att bemöta barnet i lärandet men jag har inte reflekterat över mina känslor och hur jag reagerar när det fungerar mindre bra och ännu mindre vad det kan bero på. I nästa del av min text kommer jag att diskutera vilken kompetens och vad vi behöver reflektera över som pedagog för att veta hur vi ska tolka och välja ett arbetsätt, som gynnar att barnen respekterar och lyssnar på det vi vill förmedla.

3. Pedagogens roll i barnets lärande

Relationskompetens

Det är vi pedagoger som har ansvaret när en relation inte fungerar mellan pedagog och barn och det skriver Juul och Jensen (2010) i sin forskning om relationens betydelse för det pedagogiska arbetet. Under lång tid har pedagogerna skyllt på barnen eller deras föräldrar om en professionell relation har varit konfliktfylld. När pedagoger skriver olika dokument som t.ex. vid resursansökan för att få extra timmar för personal för att stödja ett barn med extra behov, kan man att läsa i många dokument att det är barnet som har svårigheter och har svårt med koncentrationen eller med kontakten med andra. ”Peter verkar kontaktsvag och ouppmärksam” (Juul, Jensen 2010:107). Ansvaret läggs här på barnet eftersom pedagogen språkligt uttrycker sig på det sättet. Detta sätt att uttrycka sig är en del av pedagogiken som man borde skämmas över hävdar författarna (Juul, Jensen 2010:106–107). Alternativt sätt att skriva på skulle kunna vara att ”Peter har inte så bra kontakt med oss på förskolan och verkar

inte intresserad av det som händer därför behöver vi extra resurstimmar för att förbättra arbetet så att han får bättre förutsättningar att utvecklas. De fortsätter skriva att det är de vuxna som har makten i relationen till barnet och måste ta sitt ansvar för kvaliteten i alla relationer till barnen. När en pedagog innehar en professionell relationskompetens så kan pedagogen vara autentisk i sin kontakt med barnet, använda sina ledaregenskaper och sin förmåga att anpassa sig själv efter det som barnet uttrycker vara viktigt för barnet själv. Pedagogen kan och vill "se" barnet. Det kan innebära att som pedagog förstå att ett barn som stör andra eller skriker, ger ett uttryck för något annat som att kanske behöva lite extra omvårdnad eller uppmärksamhet. De skriver också om att det kan vara svårt att "se" mycket av den man möter om man tar den andras beteende personligt och för att klara det krävs att den vuxna har utvecklat en yrkespersonlighet som klarar det (Juul, Jensen 2010:124–127).

Jag funderar över hur många gånger jag tillsammans med mina arbetskamrater genom åren har diskuterat olika barns beteende och vad som är orsaken till beteendet. Ofta har diskussionerna handlat om hur situationen hemma kan orsaka det icke önskvärda beteendet på förskola som t.ex. okoncentration eller att barnet är aggressiv i sin kontakt med de andra barnen. Det är inte så ofta, om jag ska vara helt ärlig, som vi diskuterat vilket ansvar vi som pedagoger har och vad vår relation till barnet har för betydelse. Självklart har vi haft diskussioner om hur vi ska arbeta för att förbättra barnets situation på förskolan men jag hävdar att det är lätt att skylla på andra när vi märker att det inte fungerar som vi tänkt oss. Barnets hemförhållande påverkar barnets beteende på förskolan men det är lika viktigt att vi lägga mindre fokus på det och ta vårt ansvar och fundera över hur vi kan förändra vår relation till barnet och verksamheten för att gynna det barnets utveckling och lärande.

Förskolans arbetssätt påverkar barnets inflytande

I skogen hade jag förmågan att kunna "se" Saras behov. Hon fick möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor och jag lyssnade. Men det finns nog många tillfällen genom åren då jag inte har uppmärksammat barn som har haft behov att blivit lyssnade på och jag börjar förstå att hur vi organiserar och planerar verksamheten påverkar det. Men vad är viktigast och hur mycket utav tiden på förskolan ska vara planerad innan av mig som pedagog och hur mycket ska barnen få ha inflytande? Vad är det som gör att pedagoger inte kan vara flexibla och ställa in planerade aktiviteter? För mig kan det bero på att jag har något gammalt nedärvt som talar till mig att när jag gör något och presterar något som går att se och ta på så gör jag "rätt för mig". Jag är inte lat utan en duktig flicka. Kan det vara det som gör att jag vill veta vad

som ska ske, det ska vara planerat tydligt i förväg så jag inte har en chans att vara osäker på min egen prestation? Känner jag mig trygg när jag vet vad jag ska göra i förväg?

På förskolan där jag arbetar idag finns inte de tillfällena som det i skogen med Sara. 18 barn och tre pedagoger går till skogen tillsammans idag. På eftermiddagen är 18 barn tillsammans på avdelningen 1-6 år och det händer mycket. Barnen behöver hjälp av olika slag, det kan vara en konflikt som uppstått i leken, hjälp att förstå reglerna i ett spel, plocka fram färg, blöjbyten, det kommer varor som ska plockas upp, en hantverkare kommer och behöver veta var grinden ligger som ska lagas, ordnas mellanmål samtidigt ska alla pedagogerna ha sina raster. Ja, listan kan göras lång. Dagarna är väldigt planerade med olika aktiviteter och grupper för barnen, möten, handledning, kurser, planering, "egen tid" för pedagogerna. Vi kan inte spontant förändra dagens planering eftersom den är beroende av ett samarbete med de andra avdelningarna på förskolan. Vi pedagoger säger att vi planerar efter barnens behov och intresse precis som det står i läroplanen att vi ska göra. "Förskollärare ska ansvara för att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll" (Skolverket 2010:12). Men hur kan vi veta att vi gör det om vi inte har tillräckligt med tid för att verkligen lyssna på barnen? Jag vill verkligen inte propagera för att vi inte ska ha möten eller egen tid. Ska vi kunna reflektera och utveckla verksamheten och oss själva är det ett måste att ha tid för det. Men jag funderar på varför den tiden inte finns för barnen? Ska barnen kunna uttrycka sina egna tankar inifrån på riktigt måste det finnas möjlighet för oss pedagoger att stanna upp och verkligen lyssna. Styr alla våra inplanerade aktiviteter så vi springer utan att märka att det står ett barn framför oss med en massa intressanta tankar och idéer eller med en ångest som det skulle behöva prata med någon om?

En rosa himmel till frukost

En onsdag morgon får frukosten på förskolan där jag arbetar en extra krydda. Eva tre år ska precis stoppa in en sked havregrynsgröt i munnen när hon utbrister "Mirre, titta på himmelen den är rosa!" De övriga fem barnen och jag som sitter kring frukost bordet denna morgon vänder oss om och upptäcker fenomenet. Bakom det stora höghuset som står en bit framför fönstret där vi sitter och äter går det att se himmeln om man kikar lite snett åt vänster. Vilket trolleri!! Medans jag sätter på ett yngre barn hakklappen och skickar gröten vidare tänker jag på att nu gäller det att ställa de frågorna som får barnen att tänka vidare själva. Jag säger "Oj! vilket trolleri, undrar hur den har blivit rosa? Eva svarar direkt "någon har hållt ut hallonsaft där" Två femåriga pojkar blir direkt intresserade och deltar i diskussionen. Många intressanta

frågor och funderingar dyker upp och snart är vi alla kring frukostbordet engagerade kring diskussionerna om himlen, hallonsaft, solens betydelse för färgen på himmeln och funderingar kring var solen är på natten gör att vi sitter snart med kall gröt på tallrikarna och studerar en jordglob som tursamt stått på en hylla i rummet. En fantastisk stund med glädje och i min mening en riktigt bra början på ett tillfälle att undervisa på ett förskolepedagogiskt sätt. Vi alla runt frukostbordet fick varandra att tänka, jag blev medveten om hur jag skulle agera och med lite tur så stod jordgloben där. Barnen hade möjlighet att uttrycka sina egna uppfattningar, reflektera, lyssna på varandra och fick tid att försöka förstå hur de andra runt bordet tänkte i frågorna som handlade om det naturvetenskapliga fenomenet om hur himlen kunde blivit färgad rosa. Eva fick troligen också med sig att hennes upptäckt var viktig och att det var hennes förtjänst att vi alla var så intresserade av denna diskussion kring frukostbordet denna morgon. Flera mål ur den reviderade läroplanen för förskolan levde verksamheten upp till vid detta tillfälle: ”Förskolans ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att uttrycka tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation.” ”Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att urskilja, utforska, dokumentera, ställa frågor om och samtala om naturvetenskap.” ”Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv” (Skolverket 2010:10 – 12). Även om vi kunde uppnå dessa mål så kändes det tråkigt att vi inte kunde fördjupat oss i ämnet och fortsättningen av denna diskussion kunde blivit mycket givande tror jag. Barnen kunde ha fått djupare kunskaper och det kunde varit början på ett större arbete i naturvetenskap. Men min dag och barnens dag är planerad av oss pedagoger och vi ska ha tvärgrupper på förskolan där barnen i samma ålder träffas. Jag ska ihop med en pedagog på en annan avdelning arbeta tillsammans med 19 barn som är 5-6 år på förmiddagen och på eftermiddagen likaså. Den verksamhet som vi har i dessa grupper är planerade efter läroplanen och väl igenom tänkta av oss pedagoger med ett värdefullt syfte. Många av dagarna är på liknande sätt planerade och dagarna rullar på. När det finns ett hål har vi temagrupper på avdelningen där vi pedagoger har planerat temats innehåll efter barnens intresse. Jag fotograferade himlen och jag och Eva hittade små korta stunder där vi kunde fortsätta tala om fenomenet. Men jag hävdar att med det arbetssättet känns det som jag motarbetar mig själv för att uppnå målen i läroplanen. Det blir tungt att känna att jag inte kan följa upp det som barnen kommer med som intresse, beroende på att jag har planerat något annat. Min arbetssituation blir splittrad och jag känner att jag inte hinner lyssna på alla barn i den utsträckning som jag önskar. Hur jag tolkar och genomför arbetet med att leva upp till målen i läroplanen kan göra att jag motarbetar det som jag vill uppnå och

ska arbeta efter. Känslan av den frustration som avgjort valet av mitt dilemma kommer krypande – otillräcklighet.

Tolkning av läroplanen

Kan det vara så att beroende på hur jag tolkar läroplanen kan vara orsaken till mitt dilemma, att jag har svårigheter att veta hur jag ska prioritera mina arbetsuppgifter? Vad händer om jag fokuserar på att jag ska lära barnen en enorm mängd kunskap och planerar många aktiviteter för att det ska lyckas, planerar jag efter barnens intresse då? Kan mitt sätt att tolka och hur jag förhåller mig till vad som är viktigast i läroplanen leda till att målen i dokumentet delvis motsäger sig själv? Första reflektionen i de här banorna kom under en föreläsning på Södertörns högskola om *När "det religiösa" möter förskolan. Om religiöst livsmönster och förskolans demokratiska uppdrag på Södertörns högskola* med Lovisa Bergdahl. Hon talade om vad demokrati betyder för olika människor och hon sa att om vi slutar att diskutera har demokratin tagit slut (Bergdahl 2010). Ska barnen få mera inflytande och vara med i arbetet på ett demokratiskt sätt måste vi nog vara mera flexibla och våga se verkligheten mera nyanserat. Det kan betyda att vi ibland måste frångå det som vi pedagoger planerat för att kunna ge barnen en chans att vara med och bestämma. Vi får inte glömma bort värdegrunden som ger oss de grundläggande värderingarna hur vi ska arbeta som finns i läroplanen. Den här tanken hade jag aldrig vågat tänka innan min utbildning, jag kämpade på som en galning med att försöka leva upp till alla mål med ständigt dåligt samvete för att jag inte klarade det tillräckligt bra för alla barn. Nya mål, nya krav hur ska jag hitta arbetsglädjen tillbaka när det känns som kraven på mig som pedagog växer och växer? Tänk hur förskolan har utvecklats under de 25 år som jag arbetat på förskolan! Många fantastiskt positiva händelser som en egen läroplan, FN:s barnkonvention (Utrikesdepartementet 2006), lagen om förbud mot kränkande behandling av barn (Svensk facklitteratur 2010:111) och nu med den nya skollagen (Svensk facklitteratur 2010:18) är vi en egen skolform. De ökande kraven på pedagoger/lärare tror jag gör att jag inte så ofta möter entusiastiska eldsjälar som säger högt: Åh, vad roligt det här arbetet är!

Samhällets krav och John Deweys syn på lärandet

Jag vet inte riktigt hur jag ska gå vidare i min uppsats när tidningen *Pedagogiska magasinet* dimper ner i min brevlåda. I den skriver läraren och mångkulturellkonsulenten Rasoul

Nejadmehr (2011:68–70) i sin artikel ” Ett vidgat pedagogikbegrepp” om att skolan har påverkats av vetenskapen och det teknologiska samhället som vill att skolan ska uppnå mätbara resultat och vara effektiv, fokus på mätbara resultat. Han jämför skolans relation med eleven som säljare till kund. Han ställer frågan om hur vi människor påverkas av det? Vi pedagoger behöver vetenskapens kunskap och förhållningssätt men måste också ha omsorg för eleverna. Han menar att vi idag är på väg mot en demokrati där individens kunskap/okunskap kommer leda till hur personen kommer lyckas i framtiden, tidigare styrdes det mera från politiken och hur resurs starka ekonomiskt vi var. Han fortsätter att skriva att skolans problem skylls på eleverna och lärarna ställer högre krav för att bemöta problemen. Nejadmehr tycker att man bör ta hjälp av filosofins kritiska sätt att se och konstens kreativitet för att lösa de pedagogiska problemen (Nejadmehr 2011:68–72). Innan min utbildning till förskollärare har jag inte reflekterat mycket över hur samhället och historien påverkar oss. Nu förstår jag att det sker hela tiden och att det är reflektionen som hjälper mig att förstå att jag måste förhålla mig till viss del kritisk för att inte bli uppäten av all den teoretiska vetenskap som slungas ut i alla medier som jag möter dagligen. Det känns om de filosofiska tankarna hjälper mig att veta vilka teorier som jag ska fördjupa mig i för att utveckla mitt eget tänkande. John Dewey skrev Nejadmehr om i sin artikel (Nejadmehr 2011:68–72). Kan jag få någon hjälp av honom i mitt dilemma om hur jag ska på bästa sätt bemöta barnen så de gynnar deras lärande?

Sven Hartman, Ulf P. Lundgren och Ros Mari Hartman skriver i inledningen till boken *Individ, skola och samhälle* (Dewey 2004) om att John Dewey var en filosof som intresserade sig mest över att fundera över hur olika teorier fungerade i praktiken. Han levde 1859- 1952 i USA och under de första 10 åren på 1900 talet kom det 9 miljoner invandrare till USA. Det krävdes nya sätt att utveckla utbildningen och en del av utbildningen var att socialisera in de nya människorna i en kultur. Det var en viktig tanke för honom att människan lär sig i samspelet med andra människor och att det är viktigt att utgå från barnets aktivitet och intresse, barnen skulle få experimentera och pröva sig fram. Lärares uppgift var att finnas där och stimulera och hjälpa barnet fördjupa sig i ämnet och det krävdes att läraren hade stor kunskap i pedagogik och i ämneskunskaper (Hartman, Lundgren och Hartman 2004:11–17). USA har erfarenhet av att ha många olika kulturer som ryms inom samhället under mycket längre tid än vad vi har i Sverige. Idag i Sverige har vi många olika kulturer i vårt samhälle, barnen som kommer till förskolan/skolan lever inte längre alla i den gamla traditionella svenska normen i ett äktenskap med en mamma och pappa, de firar inte högtider på samma sätt och det svenska samhället har fått en enorm kulturskatt i mina ögon sett som innehåller en

stor mängd variation. Jag tänker på en av Astrid Lindgren huvudfigurer Pippi Långstrump (Lindgren 1952:44–45) när hon kommer till den svenska skolan och ifrågasätter varför läraren frågar henne frågor som läraren redan vet. Hon gick hem från skolan och man får aldrig veta om hon kom dit igen. Tänk om vi har barn i förskolan/ skolan som känner så idag? De kan inte bara gå hem om de vill. Skolan/ förskolan behöver utvecklas hela tiden och se hur samhället ser ut. Vi kan inte leva kvar i våra gamla vanor och traditioner bara för det är bekvämt. Självklart varierar kvaliteten på olika förskolor och skolor men jag tror att det finns mycket att utveckla för att nå bästa resultat. Barnen byts ur och då måste också undervisningen förändras.

Författarna i boken *Individ, skola och samhälle* formulerar frågan i inledningen om det verkligen är läroplanen som styr utbildningen. Dagens samhälle styrs mer och mer till en kompetsekonomi från den industriella ekonomi som vi har haft tidigare och vi börjar få en ny infrastruktur med satellitöverföringar, bredband mm. som kräver stor kompetens och ny kunskap. De fortsätter att skriva om kraften för att få bra betyg är starkare än kraften i målen i läroplanen. Det ska vara flera prov i skolan och att kampen om betygen har ökat (Hartman, Lundgren och Hartman 2004:41–42). Det känns som det här en viktig fråga i mitt dilemma, kan det vara så att jag känner att kraven på resultat i form av vad barnen lärt sig har hamnat i fokus så att barnets motivation, glädje och inflytande till att vilja lära sig kommit i andra hand? John Dewey skriver i sin text *Barnet och läroplanen* att man ska sluta se på kunskapen som barnen ska lära sig som något som är utanför barnens värld och att vi även ska se barnens erfarenhet som en början av den kunskapen (Dewey 2004:110–119). Han beskriver vetskapen som en sammanfattning av insamlade erfarenheter, som ska lättare kunna delas av andra i framtiden och därför har sammanställts. Han tycker att vi måste sluta se själva ämneskunskapen som något avskilt från barnen och utgå från barnens erfarenhet och bygga på undervisningen därifrån. Han skriver om begreppspar i motsättningarna mellan barnet och läroplanen i skolan. Ämnesstudierna som t.ex. matematik, språk i jämförelse med barnets egen erfarenhetsvärld som det själv har kontroll över och har upplevt. Han diskuterar begreppsparen: disciplin- intresse, ledning - frihet, kontroll - initiativ, ordning – spontanitet. Han skriver att förnuftet hos oss pedagoger kan bli förvirrat om man bara diskuterar begreppen var och en för sig utan att föra en diskussion om att begreppens motsatsverkan ovan är processer som ska ske i anpassning och växelverkan (Dewey 2004:110–119).

Jag reflekterar länge över vad han egentligen menar, men inser att jag möter detta problem i mitt arbete när jag reflekterar och tolkar vad jag tycker är viktigast att prioritera i mitt arbete.

Om jag styr barnen så kan jag förmedla det jag önskar att de ska lära sig, men om barnens intresse styr verksamheten är barnen mera motiverade att lära sig. Dessa motsatspar kan hjälpa mig att se på mitt eget synsätt. Här kan jag få igång den demokratiska diskussion som jag nämnde tidigare i samband med föreläsningen med Lovisa Bergdahl. Jag har nog haft svårt att se balansen mellan begreppens betydelse och inte vetat hur jag ska ställa mig till vad som är viktigast. För att förtydliga vad jag menar med balans vill förmedla bilden av en våg. Om jag har en våg så ska barnet och dess erfarenhetsvärld finnas i ena vågskålen och pedagogen och dess kompetens i den andra. För att optimalt lärande ska ske behöver det finnas en diskussion och jämvikt mellan barnet och pedagogen, då uppstår den balans som jag menar. Om jag tar t.ex. begreppspar ”kontroll – initiativ” så kan jag med vetenskapen om att det som barnen har tagit initiativ till och håller på med för stunden, är en form av vetenskap som utvecklas till det som är i min gamla syn på ”vetenskap” som ämneskunskap t.ex. fysik eller historia. Barnens kunskap är också vetenskap och att den utvecklas om jag har ämneskunskaper och vet hur jag ska göra för att barnet ska gå vidare i sin kunskapssökning. När man ser på vetenskap på detta sätt och ser på praktisk erfarenhet och kunskap som en helhet tillsammans med den ämnesinriktade vetenskapen så blir det lättare att veta vad man ska göra. Jag ska inte prioritera utan se det som en helhetstänkande. Med helhetstänkande menar jag att utifrån barnets erfarenhet bygga på det som de redan kan och att jag förstår att all vetenskap har börjat från början. Alla människor som bidragit till forskningen har alla varit barn och börjat sin forskning där. Utifrån det synsättet ska vi undervisa på förskolan.

På förskolan där jag arbetar har vi börjat diskutera vad begreppet ”undervisning” betyder för varje person, det är en bra början men jag tror att vi måste börja diskutera hur vi ska nå dit och vad som behövs för kunskap som pedagog för att lyckas ge alla barn undervisningstillfällen som gynnar deras lärande på ett så bra sätt som möjligt. En undervisning som leder till lärande kan på förskolan vara exakt på det viset som jag beskrev i händelsen vid frukostbordet. Pedagogen uppfattar något som intresserar barnet och använder sin kompetens för att ställa frågor som får barnen att fundera vidare på den aktuella frågan eller utvecklar barnets kunskap genom att tillföra kunskap eller materiel. Men det finns många olika situationer på förskolan när undervisning sker. Undervisning sker när en pedagog är tillsammans med barnen och på ett medvetet sätt söker olika vägar för att situationen ska leda till lärande. Det är viktigt att vi börjar diskutera vad pedagoger behöver för kompetens för att lyckas få så många undervisningstillfällen som möjligt för barnen på förskolan i framtiden.

En genuint lyssnande pedagog gynnar barnets lärande

Om jag tänker tillbaks till händelsen i skogen och vid frukostbordet, så har de två händelserna en viktig positiv gemensam anledning till att situationerna ledde till lärande för barnen som deltog. Jag hade tid att lyssna och jag kunde göra det helhjärtat. Inga barn, föräldrar, pedagoger eller telefoner störde oss. Doverborg och Pramling, Samuelsson forskar båda vid Göteborgs universitet, de skriver i sin bok *Att förstå barns tankar* om att det är pedagogens inställning till barnens lärande som avgör hur man utnyttjar de stunder som det finns tid till att lyssna på barnen (Doverborg och Pramling, Samuelsson 2000:62). Jag tänker på vad många stunder som jag har haft möjlighet till det genom åren, som bara glidit mig ur händerna utan att jag tänkt på det. Under den tiden har också många barn blivit utan det lärandet som kunde ha skett i interaktionen mellan barnen och mig om jag lyssnat på deras tankar och utmanat deras tänkande efter det. Visst har jag till viss del reflekterat över dessa tankar men jag har inte tvingat mig själv att ordentligt fundera över vilket stort ansvar jag har som pedagog för barnens lärande. Mitt personliga ansvar som pedagog har jag inte diskuterat med mina arbetskamrater någon gång vad jag vill minnas. Diskussionerna har oftast handlat om vad barnets ska lära sig och hur vi ska göra.

Doverborg, Pramling och Samuelsson argumenterar för att vi pedagoger ska ha ett barnperspektiv och fokusera på barnet och dess utveckling och sluta agera som förmedlare av kunskap om vi ska kunna förstå hur barnet tänker. De vill att vi ska ställa frågor och verkligen försöka lyssna på hur barnet tänker för att förstå var barnet befinner sig i sin utveckling. Vi kan utveckla vår egen undervisning om vi förstår att kärnan i undervisningen är hur barnet förstår innehållet i relation till det vi vill förmedla (Doverborg och Pramling, Samuelsson 2000:84). Det betyder att jag inte bara kan ta för givet att barnet tänker på det sättet som jag kanske tror från början, utan att jag verkligen måste lyssna ordentligt så jag förstår hur jag ska kunna ställa frågorna som leder till lärande för just det barnet. Det är en befrielse och en lättnad att läsa boken *Att förstå barns tankar* (Doverborg och Pramling, Samuelsson 2000). Min panik att leva upp till alla målen i läroplanen inte längre ett dilemma på samma sätt. Författarnas argumentation över vad jag behöver tänka på som pedagog hjälper mig att förstå vikten av att lyssna, ge barnen tid, reflektion över hur jag som pedagog ska ta tillvara barnets tankar och hur jag kommunicerar med barnen. Med den kunskapen är det lättare för mig att veta hur jag ska planera och prioritera mitt arbete.

Bente Eriksen Hagvet är professor i specialpedagogik och skriver i sin bok *Språkstimulering Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern* om att det skrivits lite om förhållandet mellan barnets språkutveckling och barnets känslor i facklitteraturen. Det mesta som skrivits handlar om när barnet är 0- 12 mån och tar upp samspelet mellan vårdnadshavare och barnet. Hon benämner barnets utveckling i ett ”känslorum” där samspelet i språket och känslorna är svåra att skilja från varandra. Författaren uttrycker att det är märkligt eftersom det mesta av barnets språkutveckling kommer igång när barnet är 9-18 mån (Eriksen Hagvert 2004:194). Ordet ”känslorum” väcker tankar hos mig. Om nu barnet kommer till förskolan med detta förhoppningsvis trygga ”rum” med sina föräldrar där känslorna samspekar med barnets uttryck, vad händer då om ett barn t.ex. har ett annat modersmål än svenska? Pedagogerna på förskolan har inte samma sätt att uttrycka sig kroppsligt och inte heller samma sätt att läsa barnets uttryck, men när barnet har ett annat modersmål än svenska bidrar det till ännu en ny utmaning för samspelet mellan barnet och pedagogen. Det måste ta en enorm energi för det lilla barnet att anpassa sig och hitta en trygghet som gör det härligt att leva och orka vara nyfiken, som förhoppningsvis leder till att barnet vågar tala, ställa frågor och vara det forskande barn som vi vill att det ska vara på förskolan idag. Varför kommer då känslorna och relationen i skymundan när vi diskuterar barns lärande? Är det något vi tar för givet som vi inte tror att vi behöver lyfta till diskussion? Kan det bero på vårt sätt att se på vetenskap och lärande? Om vi delar in vetenskapen som rena ämneskunskaper som när jag gick i skolan, matematik, fysik mm. så är det svårt för oss att se barnets lärande som en helhet. Vi kanske tror att vi gör det men vi måste reflektera över våra egna förgivetagande som vi bär med oss.

Jag har ändå mött flera forskare som betonat relationernas betydelse i facklitteraturen för barnets utveckling och lärande. Men varför har inte den kunskapen nått till förskolan där jag arbetar? Fokus ligger på själva utformandet av det vi ska göra. Flera pedagoger som jag mött under åren vill gärna läsa böcker eller lyssna på föreläsningar som handlar om hur man ska göra. Det ska vara praktiska exempel på aktiviteter. Vibeke Grøver Aukrust som är fil.dr i statsvetenskap och professor i pedagogik är en av dem som uppmärksammar relationernas betydelse och hon understryker noga i boken *Läsförståelse i teori och praktiken* hur viktig kvaliteten i relation som barnet har till pedagogen är för barnets språkinläring. Hon menar att barnet behöver möta vuxna som verkligen tar det som barnet försöker uttrycka på allvar (Grøver, Aukrust 2008:98). Men hur ska vi lyckas med det? Eriksen Hagvert skriver hur hon tycker att vi ska nå det i boken *Språkstimulering*, hon menar att när barnet och pedagogen möts i en aktivitet krävs det kreativitet av pedagogen och ” respekt för det unika i de pedagogiska ögonblicken”. Det räcker inte bara ha teoretiska kunskaper som pedagog utan en

finkänslighet för vilken teori och vilket perspektiv som är det rätta just i den stunden. Vad vi ska göra som pedagoger avgörs i mötet med barnet i exakt den stunden (Eriksen Hagvert 2004:9). Jag vill påstå att jag hade förmågan att respektera det unika i det som skedde i de två händelser jag skildrat tidigare i texten. Men jag måste ta tillvara flera av dessa stunder i framtiden för att det ska gynna barnens lärande och det kräver att vi verkligen funderar över vilken organisation och vilka rutiner som styr vår tid.

4. Slutsats

Jag har kommit fram till att om vi ska kunna möta alla människor på ett demokratiskt och likvärdigt sätt behöver vi själva till viss del anpassa oss till den vi möter. Mötets kvalitet påverkar om barnet ska våga uttrycka sina tankar och känslor. Om vi pedagoger utgår från barnets tankar och utveckling kan vi lättare se läroplanen och barnets lärande i ett helhetsperspektiv. Vi pedagoger behöver arbeta med vår egen känslomässiga utveckling och mognad för att klara att uppfylla målen lättare. Jag menar att vi inte bara kan fokusera på att vi använder en bra pedagogik och har en undervisning som är givande för barnen utan att vi måste förstå att vi använder våra egna känslor när vi möter barnen. Vi behöver alltså förstå varför vi reagerar som vi gör och reflektera över våra känslor för att förbättra lärande miljöerna på förskolan. Det kan hjälpa mig att bli en ”sprudlande eldsjäl” som pedagog och tycka att arbetet som förskollärare är utvecklande och roligt. Jag skulle vilja sammanfatta min text med att återkomma till boken *Interkulturella perspektiv* (Lorentz och Bergstedt 2006). Det var den första boken som jag kom i kontakt med på utbildningen och den får också vara med i avslutningen. Begreppet ”interkulturalitet” har fått mig att förstå att jag har en kultur och oändligt många tankar som jag tar för givet. Det har varit till stor hjälp i mitt arbete med att reflektera över mina egna åsikter och analysera hur jag utför mitt arbete. Det är viktigt att reflektera över och ifrågasätta sina egna handlingar och fundera över varför man reagerar på olika sätt i mötet med en annan människa. Jag vill att ni tar med er min bild av begreppet interkulturalitet som jag skrev om tidigare i texten (sid. 12), att varje relation/möte bör få en egen nyans av regnbågens alla färger. Det här är inte enkelt, nyanserna och människorna är många och vi har ansvaret som har det som profession för att mötet ska fungera på ett gynnsamt sätt för barnets lärande. Så nästa gång du möter en annan människa fundera vilken gemensam nyans ni får i mötet. För att knyta samman de olika delarna och fundera på om jag löst mitt dilemma vill jag påstå att jag till viss del har löst det. Men det krävs diskussioner på förskolorna om hur vi ser på barnen vi möter och hur vi arbetar med våra egna känslor. Vi

pedagoger måste reflektera och fundera över hur vi organiserar och planerar verksamheten, är det efter barnens behov eller inte? Jag har diskuterat många olika saker i denna text men det har för mig känts nödvändigt på grund av att det är så många faktorer som påverkar varför vi människor känner, tänker och agerar som vi gör. Det är också så att när jag under mitt försök till att undersöka och forska i mina egna, teoretikers och filosofers tankar och vetenskap har gjort att den ena tanken fött nästa tanke och jag tror att jag kommer fortsätta hela livet även om det inte kommer ske i en skrivande essä form utan mera i en reflekterande essä som lever i vardagen. Jag har fått ett verktyg att reflektera som förhoppningsvis kommer följa mig under hela livet...

Referenslista

- Broberg, Anders, Granqvist, Pehr, Ivarsson, Tord, Mothander, Risholm, Pia (2006). *Anknytningsteori Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Falköping: Författarna och Bokförlaget Natur och kultur.
- Dewey, John (2004). *Individ, skola och samhälle. Utbildningsfilosofiska texter. Urval, inledning och kommentarer av Sven Hartman, Ulf P. Lundgren och Ros Mari Hartman*. Falköping: Natur och Kultur.
- Doverborg, Elisabet, Pramling och Samuelsson, Ingrid (2000). *Att förstå barns tankar Metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber.
- Hartman, Sven, Lundgren, Ulf P, Hartman, Ros Mari (2004) "Inledningen" I: John Dewey (2004). *Individ, skola och samhälle*. Falköping. Natur och kultur.
- Eriksen, Hagvert, Bente (2004). *Språkstimulering Del: Tal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och kultur.
- Fredriksson, Gunnar (2009). *25 filosofer*. Stockholm: Nordstedts.
- Grøver, Aukrust, Vibeke (2008). "Ett riktigt fynd och ett bra köp: om språk och läsförståelse i ett utvecklingsperspektiv" I: Bråten, Ivar (2008). *Läsförståelse i teori och praktik*. Polen: Författarna och studentlitteratur.
- Henriksen, Jan-Olav och Vetlesen, Arne, Johan (2001). *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur.
- Juul, Jesper och Jensen, Helle (2010). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber.
- Lindgren, Astrid (1952). *Boken om Pippi Långstrump*. Stockholm: Rabén och Sjögren bokförlag.

Lorentz, Hans och Bergstedt, Bosse (2006). "Interkulturella perspektiv – från modern till postmodern pedagogik". I: Lorentz, Hans och Bergstedt, Bosse (2006). *Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Malmö: Författarna och studentlitteratur.

Nilsson, Christian (2009). "Fronesis och den mänskliga tillvaron En läsning av Bok Vi i Aristoteles *Nikomachiska etik*." I: Bornemark, Jonna (red.), Svenaeus, Fredrik (2009). *Vad är praktisk kunskap?* Stockholm: Södertörns högskola.

Pollak, Kay (2001). *Att välja glädje en bok om att få ett bättre liv*. Finland: Gummerus Printing Jyväskylä.

Repo, Pirjo (2009). "Kärleksfullhet: en dygd i läraryrket?" I: Bornemark, Jonna (red.), Svenaeus, Fredrik (2009). *Vad är praktisk kunskap?* Stockholm: Södertörns högskola.

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98 Reviderad 2010*. Stockholm: Liber.

Svenaeus, Fredrik (2009). "Vad är praktisk kunskap" En inledning till ämnet och boken" I: Bornemark, Jonna (red), Svenaeus, Fredrik, (2009). *Vad är praktisk kunskap?* Stockholm: Södertörns högskola.

Svensk facklitteratur (2010). *Ny skollag Förslag Motiv Beslut Förskola Grundskola*. Värnamo: Fält och Hässler.

Thörn, Bo (2004). *Skolledarens etik. Om närhet och distans i arbetet med människor*. Falköping: Kommunlitteratur AB,

Utrikesdepartementet (2006). *Mänskliga rättigheter – Konventionen om barnets rättigheter, Ny reviderad upplaga*. Stockholm: Edita Nordstedt.

Övriga källor

Bergdahl, Lovisa (100910). *När "det religiösa" möter förskolan. Om religiöst livsmönster och förskolans demokratiska uppdrag*. Föreläsning Södertörns högskola 100910.

Nejadmehr, Rasoul (2011).” Ett utvidgat pedagogiskbegrepp” I: *Pedagogiska magasinet*
Läraryrskundets tidskrift för utbildning, forskning och debatt nr.1, sid.68-72.

Sammanfattning

Titel: Om du lyssnare på mig kanske jag lär mig något! – En essä om relationers betydelse för barnets lärande på förskolan

Namn: Marie Back VT-11

Handledare: Eva Schwarz

Syftet med den här essän är att undersöka hur pedagoger ska prioritera sitt arbete på förskolan så att alla barn blir lyssnade på och vilka förutsättningar som krävs för att barnen ska våga uttrycka sina känslor och tankar. På vilket sätt är relationen betydelsefull för barnets lärande? Hur ska jag bli en engagerad pedagog som vet hur jag ska tolka och prioritera i mitt arbete så det gynnar barnens lärande maximalt? Jag utvecklar dessa frågor i två delar i min text. Först, skriver jag om varför det är viktigt att vi pedagoger möter barnet på sina egna villkor. I den delen, diskuterar jag tryggheten, närheten och distansen mellan barnet och pedagogen och vad den relationen kan betyda för barnets utveckling. Sedan tar jag upp hur jag ska prioritera för att kunna vara den bästa pedagogen för att gynna barnets lärande. Min metod är att reflektera och ifrågasätta den kunskap som jag tillägnat mig i mitt arbete på förskolan. Tillsammans med olika teorier som t.ex. anknytningsteorin, relationskompetens och filosofen John Dewey har jag försökt föra en diskussion. I texten använder jag mig av två händelser från mitt arbete som belyser problematiken. Jag utgår utifrån dem och diskuterar olika begrepps motsatspar som t.ex. kontroll – initiativ och dess betydelse för att kunna utforska mitt problem hur jag ska tolka läroplanen och prioritera i mitt arbete. Jag har kommit fram till att om vi ska kunna möta alla människor på ett demokratiskt och likvärdigt sätt behöver vi själva till viss del anpassa oss till den vi möter. Mötets kvalitet mellan pedagogen och barnet påverkar om barnet ska våga uttrycka sina tankar och känslor. När vi pedagoger utgår från barnets tankar och utveckling kan vi lättare se läroplanen och barnets lärande i ett helhetsperspektiv. Barnet har lättare att lära sig nya saker när vi som pedagoger utgår från barnets egna tankar. Relationen mellan barnet och pedagogen är viktig för barnets lärande. För att klara att uppfylla målen behöver vi pedagoger ha en känslomässig mognad och utveckling och den behöver utvecklas under hela livet. Vi pedagoger behöver bli bättre på att diskutera och lyfta problem som handlar om hur vi hanterar våra egna känslor i arbetet och vad vi behöver för kompetens för att kunna uppnå målen. Det kan hjälpa oss att bli en ”sprudlande eldsjäl” som tycker att arbetet som förskollärare är utvecklande och roligt.

Nyckelord: förskola, närhet - distans, pedagogiska relationer, lärande, förskolans läroplan